Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تــوكّـل حقــی قــت

لـيـكـوال: مُـفـتـي مـحـمـد تـقـي عـثـمـانـي

ژباړن: محمد هاشم شاهين

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د توکّل حقيقت

تر خطبې وروسته ...

عن سعيد بن المسيّب رح ان سلمان و عبدالله بن سلام رضى الله عنهما التقيا فقال احدهما لصاحبه ان لقيت ربک قبلی..... واعلمني مالقيت وان لقيته قبلک لقيتک و اخبرتک فتوفی احدهما ولقی صاحبه فی المنام فقال له توکل وَ اَبْشِرُ فَاِنّي لم ار مثل التوکل قال ذالک ثلث مِرَارٌ.

دا يوه واقعه ده چي حضرت سعيد بن المسيب رحمه الله بيان کړې ده. حضرت سعيد بن المسيّب رحمه الله د لوړي درجې د تابعينو، اولياء کرامو او محدثينو له جملې نه او د حضرت ابوهريره رضی الله عنه له خاصو شاګردانو نه دئ. دی وايي چي حضرت سلمان فارسي رضی الله عنه او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه يو وخت سره وليدل، دغه دواړه صحابه رضی الله عنه پخوا اهلِ کتاب ول. حضرت سلمان فارسي رضی الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه په پیل کي خو نصراني پاته شوی وو او بیا ئې یهودیت هم منلی وو او بالآخر الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه په پیل کي یهودي وو، د یهودانو سردار بلل کېده او بیا الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. اوس دواړو مشرانو په خپل دغه لیدنه کي د یو بل سره وعده وکړه؛ ی وه بل ته وویل که ته تر ما مخکي وفات شوې نو ما ته به په خوب کي راځې او راته وایې به چي له تا سره څه تېر شول او که زه تر تا مخکي انتقال شوم نو زه به تا ته په خوب کي راځم او درته وایم به چي زما سره څه تېر شول او هلته مي څه شی ولیدل؟!!

الله تعالی جلّ جلاله عزتونه خوندي کوي:

هسي خو دا د انسان په اختیار کي نه ده چي هغه په خپل خوښه د بل چا په خوب کي هغه ته ورشي خو د الله تعالی جلّ جلاله ځیني نېک بندګان داسي وي چي کله دو ی د الله تعالی جلّ جلاله په یقین د کوم کار اراده کوي نو الله تعالی جلّ جلاله د دوی د ع زت په ساتلو سره د دوی خبره رښتیا کوي. لکه په یو حدیث کي چي راځي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

رب اشعث اغیر مدفوع بالابواب لو اقسم علی الله لابره

مفهوم: ځیني خلک ظاهراً ډېر پرېشان حال او په مصیبت کي وي او خلک دوی له خپلو دروازو نه په زور شړي. که دوی د الله جلّ جلاله په باور قسم وکړي نو الله تعالی هغه پوره کوي.

خو چي کله نا کله د الله بندګان د داسي خبري قسم وکړي چي د دوی په واک کي نه وي خو الله تعالی جلّ جلاله ته د دوی خاطر دومره ګران وي چي د دوی له خول ې نه وتلې خبره الله تعالی پوره کوي. حضور صلی الله علیه وسلّم دا حدیث هغه وخت فر مایلی وو چي کله د دوو ښځو تر منځ جګړه پیل شوه او یوې د هغې بلي ښځي غ ابښ ور مات کړ. دا قضیه د رسول الله صلی الله علیه وسلّم په خدمت کي وړاندي شوه. ل که څرنګه چي هغه وخت د قصاص قانون نازل شوی وو نو ځکه هم حضورص

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قصاص فيصله واوروله. اوس هغه ښځه چي د غاښ قصاص تري اخيستل کېد
ه د هغې يوه دوست چي د حضرت انس رضی الله عنه اکا هم وو، موجود وو، د هغه ل
ه خولې نه ووتل:

لا والله لا تكسر ثنيتها يا رسول الله صلی الله علیه وسلم

مفهوم: اې د الله رسوله! زه قسم کوم چي د دې غاښ به نه ماتول کيږي.

اوس نو الله تعالی داسي وکړه چي هغې مظلومي ښځي عرض وکړ چي اې رسو
ل الله صلی الله علیه وسلّم! که څه هم زه د دې ښځي د غاښ ماتولو حق لرم خو الله تعالی
ما ته دا اختيار هم راکړی چي زه دا وبخښم. کېدای شي الله تعالی ما په آخرت ک
ي د همدې په بدل کي وبخښي. داسي نو د هغې ښځي غاښ له ماتېدلو وژغورل
شو. پر دې موقع حضور صلی الله علیه وسلّم پورته ياد شوی حديث ووايه.

د آخرت حالات نور نشي معلومېدلای

خير! د دغو دواړو صحابه وو نه يو مخکي وفات شو نو دوهم د دې خبري په ان
تظار شو چي هغه به په خوب کي راشي او ده ته به د هغه ځای حالات ووايي. ه
غه هم په خوب کي ورته راغی، اوس د ده ګمان وو چي هغه به ده ته د هغه ځا
ی حالات او کيفيات بيان کړي خو الله تعالی جلّ جلاله هغه عالَم په داسي يوه راز دا
ره پرده کي پټ کړی دئ چي هيڅوک د هيڅ کومي لاري نه نشي ترې خبرېدلا
ی. بس کوم علم چي الله تعالی ورکړی تر هغه د وړاندي تللو مجال هيڅا ته نشته
.

د دې ځای حالات د ليدلو دي، د ويلو نه:

ما د خپل والد صاحب نه يوه واقعه واورېدله چي يو بزرګ ته چا وويل چي موږ
چي تر مرګ وروسته کوم حالات بيانوو نو يوازي په تصور کولو سره خو د هغ
وی په تفصيل نشو پوهېدلای، نو تاسي يو داسي چل را وښياست چي د هغه په و
اسطه موږ د ټولو تفصيلاتو نه ښه خبر شو. هغه بزرګ وويل ښه! زه ئې تا ته د
ويلو هڅه کوم. ته داسي وکړه چي کله زه مړ شم زما تر څنګ يو قلم او کاغذ هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسره کښېږده، تر مرګ څو ورځي وروسته مي قبر ته راشه نو هلته به د کاغذ یوه ورړه ټوټه ومومې، پر دې ورقي باندي به مي د هغه ځای حالات لیکلي وي. د ي شخص همداسي وکړه او څو ورځي وروسته چي د هغه قبر ته ورسېدو نو وق عتاً ئې هلته یو کاغذ ولیدو، دلته نو دا شخص په ډېره خوښۍ او ذوق سره ورمخ ته شو چي د دې کاغذ په ذریعه به د هغه ځای له حالاتو نه خبر شي، کوم وخت چي ده کاغذ پرانیستو نو وئې لیدل چي پر کاغذ لیکلي وو چي د دې ځای حالات د لیدلو دي د ویلو نه دي. او د دې عالَم حالات چي مخفي وي په همدې کي حکم ت شته، که چیري کوم وخت د آخرت حالات څرګند شي نو انسان به د دنیا هیڅ کار ونکړای شي. نو ځکه هم په روایاتو کي راځي چي په قبر کي کله عذاب تر سره کیږي نو کله کله ئې حیوانات هم ږغونه اوري خو انسانان دا آوازونه نشي ا ورېدلای، دا ځکه چي که چیري انسانان دا آوازونه واوري نو د دنیا بل کار نشي ترسره کولای.

په آخرت کي د توکل اهمیت

په هر صورت! کوم صحابي چي په خوب کي راغی هغه ده ته د عالَم برزخ حا لات بیان نکړل امّا یوه داسي جمله ئې ورته تکرار کړه چي زموږ او ستاسي د ع مل سره اړیکه لري، هغه وویل؛ زه چي دلته تر راتللو وروسته کوم شی ډېر په شدت سره احساسوم هغه توکل دئ، که تاسي پر الله باور وکړ نو بیا زېری واور ئ چي د دې پایله ډېره ښه ده، ځکه دې نړۍ ته تر راتللو وروسته ما تر توکّل پ رته بل کوم صفت داسي ونه لیدو چي د انسان درجې دي اوچتي کړي.

د توکل معنی:

د توکل لفظي ژباړه د "باور کولو" او اصطلاحي ژباړه پر ا"الله د باور کولو" ده . یعني په دې کائیناتو کي ترسره کېدونکي ټول افعال د الله تعالی په خوښي، قدر ت او حکمت ترسره کیږي. او توکل په حقیقت کي د توحید یوه لازمي برخه ده، ځکه توحید یوازي په ژبه د کلمۀ طیبې ویلو ته نه ویل کیږي بلکي د توحید مفهو م ډېر ستر دئ. نو چي کله مو "لا اله الا الله" وویل نو د هغې حتمي غوښتنه دا د ه چي په دې کائیناتو کي نه د عبادت لائق او نه کوم د مینې لائق، په دې کائیناتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي نه د چا سره قدرت او نه وسعت، په دې کائيناتو کي ترسره کېدونکي ټول ت صرفات يوازي د الله تعالی جلّ جلاله په خوښه ترسره کيږي. د کوم بزرګ مقوله ده چي "توحيد خدا، خدا را واحد ديدن است نه که واحد ګفتن" يعني په حقيقت کي تو حيد د الله تعالی جلّ جلاله واحد ليدلو نوم دئ نه د جلّ جلاله واحد بللو. مطلب دا چي يواز ي په ژبه تکرارول کافي نه دي بلکي د الله جلّ جلاله په ورکړل شوې سترګه دي و ګوري چي په دې کائيناتو کي چي څه ترسره کيږي هغه د الله په خوښه ترسره ک يږي. همدې ته توحيد ويل کيږی او د همدې يوه لازمي غوښتنه توکل هم دئ، ال له تعالی جلّ جلاله که څه هم اسباب پيدا کړي خو هغه ټول اسباب په خپل ذات کي ک وم حقيقت نلري، په دغو ټولو اسبابو کي قوت پيدا کوونکی ذات د الله تبارک و تع الی واحد او لاشريک ذات دئ، همدې ته توکل ويل کيږي. اوس د توکل معنی دا شوه چي پر اسبابو نه بلکي پر الله تعالی باور ساتل، که څه هم شريعت موږ ته د اسبابو د اختيارولو حکم کړی، خو انسان دي د اسبابو په اختيارولو سره دا فکر و کړي چي د دغو اسبابو په خپل ذات کي څه کمال نشته بلکي په هغوی کي قوت ا يښودونکی ذات کوم بل دئ، نو اصلي رجوع بايد د همهغه ذات په لور وشي.

د توکل صحيح مفهوم

د مثال په ډول؛ که کوم سړی د ناروغۍ سره لاس و ګرېوان شي. اوس نو د نار وغۍ درملنه کول خو د نبي کريم صلی الله عليه وسلّم سنت هم دئ خو د يو مسلمان په دو ا(درمل) خوړلو کي بايد د يو کافر سره څه امتياز په برخه وي، ځکه کافر چي پر الله جلّ جلاله ايمان نلري د هغه ټول باور پر همدې درملو دئ خو يو مسلمان چي کله کوم درمل خوري نو هغه پوهيږي چي دا درمل کوم اصل نلري، په دې درم لو کي دا تأثير ايښودونکی کوم بل ذات دئ او همدا "توکل" بلل کيږي. خو دا خ بره هم د فکر وړ ده چي که څه هم دا اعتقاد د مسلمان په زړه کي ځای لري خو د عمل په وخت د هغه پام ورته نه وي. ځکه چي کله ئې د عمل په وخت ورته پا م وي نو هغه وخت به د توکل صحيح مفهوم ترلاسه شي. او الله تعالی جلّ جلاله د دې خبري مشاهده هم راکوي چي اسباب انسان دوکه کوي. د مثال په توګه يو درمل يو ځل د کومي ناروغۍ په درملنه کي ډېره مؤثره ثابته شي خو په دوهم ځل همه غه دوا په همهغه ناروغۍ کي هيڅ نتيجه نه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل هم د تأثير اجازه غواړي

زموږ يو بزرګ ډاکټر صغير احمد هاشمي صاحب وو چي دئ زما د والد صاحب قدس الله سِرّه مخصوص معالج او ډېر تجربه کار ډاکټر وو. يوه ورځ مي د ه غه دا خبره واورېدله چي زما د ټول عمر تجربه دا ده چي درمل چي کله د مرى ض ستوني ته کښته کيږي نو د "الله تعالى" نه پوښتنه کوي چي آيا تأثير وکړم؟! ګټه او که تاوان؟! بيا چي کومه اشاره ورته وشي د هممغه اشارې مطابق هغه د رمل کار کوي. همدې بزرګ به کله کله راته ويل چي زه يو وخت د لاهور د ګ نګا رام روغتون رئيس وم، يوه شپه چي کله روغتون ته ولاړم نو هلته مي د را تللو په وخت موجود نوکري والو نرسانو ته ويل چي د شپږم نمبر کټ چي کوم نا روغ دئ پر هغه ما ټول تدابير وکارول، اوس نو د ده د ژوند تمه نشته، بس د يو ه يا دوو ساعتونو مېلمه دئ. چي کله مړ شي ورثاء ئې خبر کړئ او د ۱۲-دولس م کټ چي کوم ناروغ دئ هغه اوس روغ شوى، سهار دى رخصت کړئ ځکه ز ه ممکن وځنډېږم. چي کله په سبا ورځ روغتون ته ولاړم نو خبر شوم چي د شپ ږم نمبر کټ ناروغ خو جوړ شوى او کور ته تللى او د ۱۲-دولسم نمبر کټ نارو غ مړ شوى. نو معلومه شوه چي دارو د خپل تأثير تر ښکاره کولو مخکي له الله تعالى نه اجازه اخلي او بيا خپل اثر ښکاره کوي.

توکل د دې شي نوم نه دئ

ځيني خلک داسي ګمان کوي چي توکل د دې شي نوم دئ چي انسان دي د تدبير کولو پرته لاس پر لاس کښېني، ښه غوږ شئ چي توکل هيڅ کله دې ته نه وايي. لکه يو صحابي رضى الله عنه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلّم نه وپوښتل چي زه خپل او ښان مالګَر ته د څَرولو لپاره بيايم نو آيا د لمونځ کولو پر وخت دوى وتړم او که ئې همداسي آزاد پرېږدم او پر الله تعالى توکل وکړم؟! نو رسول الله صلى الله عليه وسلّم و فرمايل چي لومړى دي د اوښانو پښې په رسۍ وتړه او بيا توکل وکړه يعني د اس بابو تر اختيارولو وروسته توکل وکړه.

زموږ مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما والد صاحب رحمه الله به د تمثیل په توګه را ته ویل چي یو کلیوال هندو وو، کوم وخت چي په هند کي نویو اور ګاډو فعالیت پیل کړ نو ده ولیدل چي مکمل ښار خپله را روان وي، دی ډېر حیران شو چي دا څه چل دئ؟ ده په ډېر حیرت سره خلک وپوښتل چي دا څنګه خپله حرکت کوي. چا ورته وویل چي وروره! دا اورګاډئ خپله نه ځي بلکي چي کله محافظ زرغونه ټوټه ورته وښوروي نو حرکت پیل کړي، نو ځکه هم د اورګاډي اصل چلونکی زرغون بیرغ دئ. ده د دې خبري تر اورېدلو وروسته زرغون بیرغ ډېر معزز وباله او د هغه تعظیم ئې پیل کړ. خلکو وپوښته چي دا څه کوي؟! ده ورته وویل چي دا زرغون بیرغ ډېر زورور دئ چي دومره ستر اورګاډئ چلوي. خلکو ورته وویل نه دا خو اصلاً د محافظ د هغه لاس کمال دئ چي دا بیرغ ئې وربادي نیولی وي. نو ځکه هم اصل شی محافظ دئ، زرغون بیرغ هیڅ کمال نلري. دی هم سمدستي د محافظ خوا ته ورغی او د هغه تعریف ئې پیل کړ چي ته خو ډېر زور ور سړی ئې؛ چي دا اورګاډئ ستا په قوت سره ځي. محافظ ورته وویل چي زه هومره زور ور هم نه یم لکه د اور ګاډئ چلوونکی(ډرائیور) چي هغه تر ټولو وړاندي ناست وي. هغه اور ګاډئ چلوي، دا سړی د ډرائیور خوا ته ورغی چي ته خو ډېر طاقت ور سړی ئې چي دا دومره ستر اورګاډئ چلوې. هغه ورته کړه چي نه وروره! زه خو هیڅ هم نه یم، زه فقط دا څو پرزې ښوروم، د همدغو پرزو په واسطه اورګاډئ حرکت کوي. بلکي پرزې هم خپله هیڅ نه دي د دوی تر شا خو د بخار(پخواني ماشینان د بخار په واسطه چلېدل) طاقت دئ چي هغه چلوي. اوس نو کلیوال بېچاره ډېر حیران پاته شو چي بالاخر دا اورګاډئ څوک چلوي؟! خو که د غور وفکر نظر موجود وای نو پوه شوی به وای چي په بخار کي هم هیڅ قوت نشته، په دې کي طاقت پیدا کوونکې کوم بل ذات شته. زموږ حالت دادئ چي موږ د دې کلیوال په څېر؛ کله پر زرغون بیرغ باور کړی، کله پر موټروان او کله پر بخار، او تر ټولو وړاندي چي کوم ستر قوت موجود دئ د هغه خوا ته مو پام نه ور اوړي، چي له همدې امله موږ له توکل نه محروم پاته کیږو. توکل دا دئ چي هر انسان په هر شي کي دا نظر ولري چي په دې کار کی هیڅ کمال نشته، په حقیقت کي الله تعالی دا کار ترسره کوي.

او د دې خبري د استحضار کولو لپاره شریعت څه احکام ورکړي دي، مثلاً په قرآن کریم کي فرمایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاىْءٍ إِنِّى فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا. إِلَّا أَن يَشَآءَ اللّهُ.

ژباړه: او پام کوه، د یو شي په باب هیڅکله دا مه وایه چي زه به سبا دا کار وکړ م، (ته هیڅ نشې کولای) خو دا چي د الله اراده وشي (انشاءالله). سورة الکهف: ۲ ۲۴/۳

د **ان شاء الله** ژباړه دا ده چي که د الله حکم او رضا حاصله شوه نو فلان کار کو م.

نن خلکو د ان شاء الله ژباړه متضاد کړې ده او دا فکر ئې کړی چي د ان شاء الله نه مراد سُسته اراده هدف ده. حالانکه په حقیقت کي د ان شاء الله هدف دا دئ چي په زړه کي د دې خبري استحضار پیدا کړل شي چي هیڅ کار د الله تعالی جلّ جلاله د حکم پرته نشي ترسره کېدلای.

یوه قِـصه

حضرت تهانوي رحمه الله په خپل وعظ کي یوه لطیفه لیکلې چي یو وخت یو کس پر لار روان وو چي خپل ملګری ئې ولیدو، ملګري ئې ترې وپوښتل چیري روان ئې؟! ده ویل: وزه رانیسم. ملګري ئې ورته کړه: چي کله د کوم کار اراده کوې نو ان شاء الله وایه! ده ویل: د ان شاء الله څه ضرورت دئ؟! پیسې مي په جېب کي پرتې دي، وزه په بازار کي ده، ځم؛ رانیسم ئې او راځم. چي روان شو پر لا ر ئې چا جېب وواهه او د وزې رانیول ترې پاته شول. چي کله له بازاره راګرځ ېدو همهغه ملګری په مخه ورغی، هغه ترې وپوښتل څه دي وکړل؟! ده وویل: زه ان شاء الله د وزې د رانیولو لپاره روان وم، نو ان شاء الله جېب مي پرې شو او ان شاء الله چي وزه مي رانه نیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرض مي دا کاوه چي د توکل تعليم ځکه ورکول شوی چي انسان په دې فکر ک ي وي چي د الله تعالی د رضاء پرته هيڅ کار کول ممکن نه دي، او دا شی د ان شاء الله په ويلو تر لاسه کيږي. د همدې په سبب د انسان نظر له اسبابو نه اوړي او د مسبب خوا ته اوړي. تاسي خپله تحقيق وکړئ چي کله ناروغ شئ نو ټول ز ور مو پر درملو يعني اسبابو باندي وي، ځکه په دې درملو کي د تأثير اچوونکي په لور رجوع د هر چا په زړه کي نه پيدا کيږي. نو چي کله هم درمل خورئ نو دا نيت وکړئ چي اې الله! دا درمل خو خورم ته تأثير هم پکې واچوه نو پر توک ل به عمل وشي. همداسي په تجارت او نورو کي هم همدا حکم دئ.

د ځينو بزرګانو د توکل طريقه

پر دې ځای لږ نور تفصيل هم عرض کوم چي په اړه ئې په ذهنونو کي اکثراً تر دد موجود وي. ځينو بزرګانو د توکل دا طريقه غوره کړې چي هغوی د روزمر ه ژوند تېرولو لپاره کوم کاروبار نه دئ کړی، مثلاً په خپل کور يا کوم ځنګل ک ي کښېنستي او کار ئې نه کاوه چي له دې امله به کله ډېره لوږه هم ورباندي راغ له او کله بيا الله تعالی ورکړې هم وه او خپله د رسول الله صلی الله عليه وسلّم په زمانه ک ي هم د ځينو صحابه وو همدا حالت وو. مثلاً اصحاب صفه چ چي د رسول الله ص لی الله عليه وسلّم نه د علم د زدکړي لپاره پر صفې باندي ناست ول او هدف ئې يوازي د قال الله و قال الرسول صلی الله عليه وسلّم زدکړه وه. اوس ظاهراً خو د دوی د ګټي کوم صورت نه وو او دوی دلته ځکه راغلي وو چي که الله تعالی جلّ جلاله راکړه خورو به ئې کنه نو صبر به کوو. بلکي په يوه حديث کي راځي چي د نبي کريم ص خو ا ته دوه ورونه راتلل، يو ورور کاريګر، هنر مند او د مزدورۍ په واسطه ګټه کوونکی وو، او دوهم ورور به اکثراً د رسول الله صلی الله عليه وسلّم څنګ ته ناست وو ا و احاديث به ئې اورېدل، دې کاريګر ورور يوه ورځ رسول الله ص ته شکايت و کړ چي اې د الله رسوله! زما دغه ورور هيڅ کار نه کوي، هر وخت ستاسي سر ه ناست وي نو رسول الله صلی الله عليه وسلّم ورته وفرمايل:

(لعلک ترزق به)

(c) ketabton.com: The Digital Library

"پر ده اعتراض مه کوه څه خبر؟! چي الله به تا ته د ده له وجهي رزق درکوي.
"

یعني حضور صلی الله علیه وسلّم پر دې توکل منع نه ده فرمایلې او همداسي دا سلسله تر اولیاء کرامو او عظیمو صوفیانو پوري را نقل شوې ده، لکه څنګه چي د حضر ت شیخ عبدالقدوس ګنګوهي رح په اړه مشهوره ده چي یو وخت د څو وختونه مس لسل وږی پاته شو. یو چا د ډوډۍ په اړه ترې وپوښتل نو ده مثبت ځواب ورکړ چي هو! دیګونه روان دي یعني دلته لوږه تېره کړه او په جنت کي مزې وکړه. ن و ځکه هم کله کله دا فکر وکړم چي یو خوا ته د ژوند لپاره د کسبي تدبیرونو تر غوره کولو وروسته د توکل حکم دئ او بلخوا بیا د ځینو بزرګانو دا معمول دئ.

د اسبابو درې ډوله اقسام

نو ښه ئې یاد ساتئ! چي الله تعالی د دې دنیا هر کار په سبب پوري تړلی خو د ا سبابو درې اقسام دي.

داسي اسباب پرېښودل حرام دي

۱- هغه اسباب چي د هغوی نه عادتاً نتائج مرتب کیږي، مثلاً انسان وږی شي نو خوراک د لوږي ماتولو سبب دئ، او خوراک داسي سبب دئ چي د نتیجې وربا ندي مرتب کېدل تقریباً یقیني دي، لکه تر ننه چي مو د یو غیر معمولي انسان پر ته د نورو په اړه داسي نه دي اورېدلي چي ډوډۍ ئې وخوړله خو لوږه ئې ختمه نشوه، د داسي اسبابو پرېښودل حرام دي. یعني که د یو چا مخ ته خواړه پراته و ي او دئ وایي چي زه پر الله توکل کوم چي هغه مي لوږه ختموي او دا خواړه نه خوري نو یاد وساتئ که دا کس په همدې حالت کي مړ شو نو په حرام مرګ به م ړ شوی وي. ځکه دا ټول یعني د خوړو خورک فرض او واجب دئ. همداسي د ا سلافو نه حتی له یوه نه هم د دې سبب پرې ښودل نه دي رانقل شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د داسي اسبابو ترک کول ناجائز دي

۲- د اسبابو دوهم قسم هغه اسباب دي چي د هغوی کله کله نتائج مرتب کيږي او کله کله بيا نه، لکه د درملو مثال چي دئ هغوی کله ګټه کوي او کله ئې بيا نکوي ، دغو ته "ظني اسباب" ويل کيږي او د هغوی حکم دا دئ چي زموږ په څېر کم زورو خلکو لره د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز نه دي چي، د دغو اسبابو تر غ وره کولو وروسته بايد پر الله يقين وساتل شي خو ځينو خلکو ته چي الله تعالی د خپل ذات سره خصوصي تعلق او ارتباط ورپه برخه کړی دئ د هغوی لپاره د د اسي اسبابو پرېښودل هم جائز دي، په داسي حال کي چي له الله تعالی نه په هيڅ حالت کي ګيله نه وي. پر الله جلّ جلاله قوي ايمان لرونکي خلک کله نا کله داسي اس باب پرېږدي يعني چي خواږه او داسي نور موجود وي نو هغه نه پرېږدي خو د روزګار د ترلاسه کولو په معامله کي توکل کوي لکه خپله رسول الله صلی الله عليه وسلّم چي، ځيني صحابه وو رضی الله عنه او ډېرو اسلافو همداسي کړي دي. که په چا کي د برداشت او صبر ماده قوي وي نو د هغه لپاره داسي کول جائز دي خو دا زمو ږ په څېر د کمزورو خلکو لپاره نه دئ ځکه په موږ کي قوت نشته. حتی که څو ک غواړي چي د دوی نقل وکړي لا به هم مړ شي، نو ځکه هم په دې کار کي د هغوی نقل کول هم مناسب نه دي.

پر توکل يوه واقعه

حکيم الامت حضرت اشرف علي تهانوي رحمه الله يوه قصه ليکلې چي يو شخص د ا خبره واورېدله چي د الله تعالی ځيني قوي بندګان پر الله توکل وکړي او کښېني، چي په نتيجه کي ئې الله تعالی حتماً نازوي. که څه هم څه ناوخته شي خو بيا هم په پراخۍ کي ژوند ورباندي تېريږي، نو دې فرد هم د داسي څه کولو اراده وکړ ه او ولاړی په ځنګل کي کښېنستی. اوس نو يوه، دوې حتی درې ورځي تېري ش وې او لوږه ډيريږي خو بيا هم څوک نه راځي، نو ډول ډول خيالات ئې په زړه کي را وګرځېدل، خو چي کله دريمه ورځ تېره شوه نو ګوري چي يو کس دستر خوان ورسره را اخيستی، دئ ډېر خوښ شو چي کار جوړ شو، خو هغه کس چ ي کله رانږدې شو نو مخ ئې واړاوه او خوراک ئې پيل کړ، ده خو ګمان کاوه چ ي ما ته ئې خواږه راوړي خو هغه مخ ترې واړاوه، يو لحظه خو ئې ورته کتل خو طاقت ئې ونشو او شا ئې وروګرځوله او ږغونه ئې پيل کړل تر څو هغه بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس د خپل موجودیت نه خبر کړي. هغه چي ئې کله ږغونه واورېدل نو ورته ئ ې کړه چي راسره راسره شریک شه، دئ هم ورغی او دسترخوان ته کښېناسته. وروسته بیا دې کس د یو چا سره ولیدل او هغه ته ئې وویل چي موږ خو اورېدل ي وو چي په توکل باندي الله تعالی له یوې نه یوې لاري انتظام برابروي نو زما تجربه خو دا ده چي داسي کیږي خو څه نا څه ږغونو ویستلو ته هم ضرورت پ یدا کیږي. حضرت تهانوي رح فرمایي تر داسي توکل خو دا زر ځلي غوره ده چ ي انسان دي خپل په لاس مزدوري وکړي، وئې ګټي او وئې خوري، او کوم تو کل چي ږغ ته اړتیا لري نو د هغه توکل نه د الله پناه!

نو ځکه هم وایو چي زموږ غوندي کمزورو خلکو لپاره دا لار نده بلکي زموږ ل پاره لار دا ده چي موږ اسباب غوره کړو، خو پر هغوی د کامل یقین پر ځای با ید باور د الله جلّ جلاله پر ذات وي. چي نبي کریم ص په یوه حدیث کي داسي تعبیر کړې:

(اجملوا في الطلب وتوکلوا علیه)

"په اعتدال سره د یو شي لپاره هڅه وکړه او پر الله باور وکړه."

داسي اسباب د توکل خلاف/منافي دي

۳- د اسبابو دریېم قِسم د وهمي ډوله اسبابو دئ، یعني انسان په دې هڅو کي وي چي فلانئ زمکه به رانیسم، هغه خرڅوم او فلان ځای به رانیسم، بیا به هغه بل ځای رانسیم، یعني هر وخت خیالي پلانونه جوړوي نو دا شی د توکل په خلاف د ئ. نو ځکه هم باید د یو شي په هڅو کي اعتدال موجود وي یعني دومره مشغولی ت او محبوبیت موجود نه وي چي د هغه پرته بل خوا ته ذهن لا ولاړ نشي.

د خبرو لنډیز دا دئ چي!

خلاصه دا چي اسباب ضرور غوره کړئ خو یو به په هغه کي محبوبیّت نه وي ا و بل دا چي باور باید پر الله تعالی وي او د همهغه نه انسان غوښتنه وکړي، چي لار ئې نو دا ده چي کله کوم تدبیر سنجول کیږي نو د الله جلّ جلاله په لور رجوع و

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چي اې الله! زه خو دا تدبير كوم خو د دې تدبير نتيجه راويستل ستا په اختيار كي دي. اې الله! دا كامياب كړه. دا غوښتنه رسول الله ص په دې مختصره جمله كي داسي فرمايلې ده:

(اللهم هذا الجهد وعليک التكلان)

"اې الله! دا زما هڅه ده خو باور مي يوازي پر تا دئ."

تدبير چي هر ډول تدبير وي، يعني هغه كه د مأموريت په شكل كي كوم تدبير و ي او كه د تجارت، د علم د ترلاسه كولو او يا د مرض د درملني... په هر صور ت د دې دعاء په لوستلو سره د الله په لور رجوع وكړه، ان شاء الله چي د توكل شتمني به مو په برخه شي.

د رجوع الی الله عادت خپل كړئ

زموږ حضرت ډاكټر صاحب رحمه الله به فرمايل چي تاسي به كله هغه مجاهدې كوئ چي پخوانيو بزرگانو كولې، نو ځكه تاسو ته وړې وړې لطيفې اوروم چي كه چيري عمل پرې وكړئ نو محروم به پاته نشئ. دا لطيفې همدا دي چي د الله تعالی په لور د رجوع كولو عادت په ځانونو كي پيدا كړئ، تر دې بريده كه چير ي له كور نه د كوم مقصد لپاره وتلی ياست او هلته د سواري په واسطه تلل وي نو هغه اختيار كړئ خو په زړه كي دا خيال راوړئ چي اې الله! دا سواري خو تا ماته راكړه نو اوس ئې همته د مقصد تر ځايه ورسوه! او ورسره د نبي كريم صلى الله عليه وسلّم نه رانقل شوې دا دعاء هم لوله:

۱- سُبْحٰنَ الَّذِی سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

ژباړه: "هغه ذات پاك دی چي زموږ لپاره يې دغه (شيان) مسخر كړل، كه نه مو ږ د دوی تر كنترول لاندي راوستلو وس نه درلود؛ (سُوْرَةُ الزّخرُف :۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- اَللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِی السَّفَرِ وَالْخَلِیْفَةُ فِی الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اې الله! زما د سفر ملګرى ته ئې او زما تر شا زما د کورنۍ، مال او اول اد ساتونکى هم ته ئې.

۳- اَللَّهُمَّ اِنِّیْ أَعُوْذُبِکَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَکَابةِ الْمَنْظَرِ وَ سُوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِی الْأَهْلِ وَا لْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اې الله! زه د سفر له ستړياوو او د بد حالت له ليدلو او کورنۍ، اهل و عيا ل ته له بدو ستنېدلو نه ستا ساتنه/پناه غواړم.

يعني د اسبابو اختيارول خو شته دي خو نظر پر الله دئ.

توکل داسي غوره کوئ

عرض مي دا وو چي د توکل په اړه حضرت عبدالله بن سلام رضى الله عنه فرمايي چ ي د الله تعالى خوا ته تر تللو وروسته ما تر دې بل غوره عمل ونه ليدو، يعني د د ې عمل په سبب چي څومره درجې اوچتي کيږي هغه د نورو اعمالو په واسطه ن ه ترسره کيږي. نو ځکه هم د دې عمل حصول زموږ له پاره ډېر ضروري دئ چي بايد ئې تل تمرين جاري وساتو. زموږ حضرت تهانوي رحمه الله به فرمايل: "الحمد لله چي کله هم په دې عمل کي بد عهدي او بې قولي نه ترسره کيږي." چ ي کله کوم شخص د پوښتني لپاره راځي او وايي چي زه غواړم يوه پوښتنه درنه وکړم نو زه سمدستي په زړه کي د الله جلّ جلاله په لور رجوع کوم چي اې الله جلّ جلاله! خبر نه يم چي دئ به کومه پوښتنه وکړي فلهذا د ده د پوښتني ځواب زما زړه ته واچوه! همدې ته توکل ويل کيږي.

رسول الله صلى الله عليه وسلّم په يوه حديث کي وفرمايل چي که په تاسي کي د چا د بوټو نو تسمه لا پرې شي نو له الله جلّ جلاله نه ئې وغواړئ!! دا ځکه چي موچي او پيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي ټول د ده د حکم تابع دي، تر څو چي د ده حکم ونشي ستاسي د بوټونو تسمه ل
ا نشي جوړېدلای. او د دې اندازه به تاسي ته د عمل پر وخت وشي چي دا څومر
ه عجيبه سرمايه ده. زموږ حضرت ډاکټر صاحب به فرمايل چي زه تاسي ته دا
خبري په يوه لمحه کي بيانوم نو ځکه ئې مناسب قدر نشي کېدلای، چي کله ئې تم
رين وکړئ نو بيا به ئې له ارزښت نه خبر شئ.

د توکل يوه لازمي حصه دا هم ده چي په زړه کي چي د خير کوم کار را وګرځي
، هغه له الله تعالی نه حتماً وغواړه او بيا د الله جلّ جلاله پر فيصله خوښ هم اوسه. ه
مدې ته "رضاء بالقضاء" ويل کيږي. فلهذا چي کله د الله تعالی له لوري فيصله و
شي نو پر هغه د ډېر واويلا کولو ضرورت نشته، هو که د طبعي تحولاتو له مخ
ي د فيصلې د بدلون له امله څه درد و زحمت درته پيدا شي نو بيا هم څه خبره ن
ده.
د دې تر څنګ د قرآن کريم دا آيت هم تلاوت کوئ:

أُفَوّضُ اَمرِی اِلَی اللّهِ اِنَّ اللّهَ بَصِيْرٌ بِالعِبَادِ

الله تعالی ج دي موږ ټولو ته پر دې د عمل کولو توفيق را په برخه کړي.
آمين

وَ اٰخِرُ دَعَوٰنَا اَنِ الْحَمدُ لِلهِ رَبِّ العٰلَمِينَ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library